

İLK AŞKIM

-Bir Filistin Sevdası Romanı-

SEHER HALİFE

Arapçadan Çeviren

Murat Özcan

Bugün güvelerin çatlattığı ve harap ettiği evi onarıp yaşanılacak, hatırlanacak ve geçmişi olan bir yer haline getirmek üzere aile evine geri dönüyorum. Artık gurbet havasına, uçaklara, havaalanlarına ve gittiğim her yerde hayata yeniden başlamaya dayanamıyorum. Amman'da yaşadım, ondan önce Beyrut'ta sonra Londra'da daha sonra Paris ve Washington'da ardından Fas'ta yaşadım ve en sonunda Batı Şeria'ya geldim. Kendinizi her havaalanında oradan oraya taşınan bir insan kolisi gibi hissetmek can sıkıcı oluyor. Bir yere yerleşirsiniz, oraya alışirsiniz sonra oradan ayrılmak zorunda kalırsınız ve her şey yeniden başlar. Bir ortama alışmaya başlarsınız, sonra bir başkasına ardından daha başkasına. Sonu olmayan, tanıımı olmayan bir başkasına geçersiniz.

Kahire'de bir hanım meslektaşım bir gün beni evinde bir fincan çay içmeye davet etmişti. Evinin eski bir köşesinde kitaplar, kitap rafları, kitap tozları, mürekkep kapları, keskiler, evin arkasında ise altında bir kedinin sessizce ve huzur içinde uyuduğu milyon yıllık bir ağacın bulunduğu küçük bir bahçe görmüştüm. Kediyi ve ağacı kıskanmıştım, evi de kıskanmıştım. Meslektaşımın evin kaç yaşında olduğunu ve o evde kaç yıldır yaşadığını sorduğumda, on demişti. On mu? On! Aynı evde 10 yıl ha? Meslektaşımı ve kediyi kıskanmıştım, evi de kıskanmıştım.

Ben bu evde doğdum, annem Vedad da öyle, anneannem Zekiye de bu evde doğdu. Bu evin üzerinden nesiller geçti. Şehrimizi ters yüz eden başı aşağıda, ayakları yukarıda, etrafı yıkım, moloz ve kalın bir toz tabakasıyla kaplı hale getiren korkunç bir deprem, fırtınalar ve işgal geçti. Şehrin işgal edilmesi de deprem gibi oluyor. Onda da hicran var, vahşet var. Onda da göç edip gidenlerden geriye kalanlar var. Şehirden ayrılıp gidenler, hareketsiz kalıp gidemeyenler, ölenler, eski zamanlardan kalan hatıralar var. Aynı bizim gidişimiz gibi, bizim yolculuğumuz gibi, ayrılığımız gibi. Tren istasyonları, havalimanları, otobüs

terminallerindeki insan kolileri gibi.

Ben tarihin başlangıcından beri buradaydım. Ardı ardına geçen yılları kastediyorum. Elli yıl, atmış yıl, sayıların zamanın ömrü içinde pek de birbirinden farkı yoktur.

Fakat bir insan olarak ben bir noktayım, daha doğrusu yeni bir satırda yeni bir paragrafta virgül gibiyim. Ancak geçmişte ilk satıra ne yazıldıysa, tarih gibi, hatıralar gibi, çocukluk gibi yüzümüzdeki kırışıklıklardan, aşağıya doğru kayan çizgilerden, gözlerimizdeki sarkıklardan daha önce çekilen resimler gibi bizimle kalıyor.

Anneannem benim şimdiki yaşımıdayken belki de benden küçükken ya da daha da küçükken burada yaşamıştı. O zamanlar kırk yaşlarındaydı. Aslında otuzlu yaşların sonlarını kastediyorum. Kırklı yaşlardaydı ama daha da yaşlı gösteriyordu. Kırklı yaşlardaki kadınlar başlarını kırmızı örtü ile örtüp kına ile saçlarını boyarlardı. Bazıları da gri veya siyah, ya da sarıya çalan beyaz renkli başörtüsü takarlardı.

Kıyafetleri de gri, kahverengi ya da lacivert olurdu. Üzerlerinde çiçek ya da başka geometrik desen bulunmazdı. Kesimleri de hep aynı olurdu. Modeli hiç değişmeyen sıradan bir kıyafet olurdu. Kısacası kırklı yaşlardaki bir kadın büyükanne, hacı teyze, kaynana ya da nine olurdu.

Anneannem o vakitlerde tam anlamıyla ihtiyar değildi. O benim annem gibiydi, annem de benim kız kardeşim gibiydi. Ben genç ve yalnız biriydim. Kahramanlarla, şehitlerle ve savaş hikâyeleriyle dolu bir ortamda yaşıyordum. Saatin akrebi tepeden başlar, bir tur atar ve tekrar 12'ye gelir sonra yine rakamları dolaşıp durur. Devrim sözcüğü de tıpkı bir saatin akrebi gibi dolaşıp tekrar aynı zamanı gösterircesine etrafımızda dönüp duruyordu.

O vakitlerde burada kim vardı? Anneannem, ben ve iki dayım vardı. Üçüncü dayım Suudi Arabistan'daydı. Bir de annem Vedad vardı. Peki kim kaldı burada? Gidenlerden, göçenlerden, ölenlerden sadece hatıralar kaldı. İşte ben bu kadar yıl sonra depremden önce ve sonra bozulan yıkılan yerleri onarmak ve ona tekrar eski ihtişamını kazandırmak ve onu tozlarından arındır-

mak için geri döndüm.

*

Burada, doğu tarafındaki pencerenin altında anneannem yüzü ahududu ve bal rengi çizgilerle süslü, içi yumuşak yünle dolu bir minderin üzerinde ocağın önünde otururdu. Sabah namazı ile birlikte tam burada oturup kahve pişirir, kömür kokusunu bastırmak için de ateşin üzerine kakule ve limon kabuğu atardı. İçerisinde Nablus beyaz peyniri, zeytin, zahter, labne ve tahin helvasının olduğu çok lezzetli geleneksel bir kahvaltı hazırlardı. Annem üzgün bir ifade ile odasından çıkıp cılız bir sesle günaydın derdi ve sonra da ocağın yanındaki hasır sandalyeye otururdu ve kahvesini yudumlardı. Ben hemen ayaklarının dibine oturdum, o da saçlarımı tarayıp iki örgü olacak şekilde bağlardı. Anneannem şefkat dolu bir şekilde anneme şöyle derdi: “Seni gelin edeyim mi?” Annem cevap vermezdi, ben de anneanneme şöyle derdim: “labne gelini”. “Gelin” sözcüğü genellikle anneannemi rüyalara doğru uçuruyordu. Gece rüyasında gördüğü ve düşlediği şeyin anlamı buydu. Rüyası dedemle başlar, sonra unutulmuş rahmetlileri tek tek hatırlar daha sonra sıra hayattakilere gelir, dayım Vahid’i sonra Emin dayımı ardından da Suudi Arabistan’daki Semir dayımı görür. En sonunda da annem Vedad’ı ve beni düşler.

Annem hızlı hızlı saçlarımı tararken anneannem şöyle dedi: “Duydun mu beni Vedad?” Annem burnundan hızlı hızlı nefes alırken sırtıma acıtmadan vurdu ve durup şöyle dedi: “Duydum duydu, kalk Allah aşkına!” Hemen anneanneme doğru koştum annem de önlüğünü giyiniş eşarabını bağladı ve evin kapısına doğru yönelerek şöyle dedi: “Bugün ve yarın nöbetim var.” Anneannem de ona şöyle bağırdı: “Midene küçük bir lokma girseydi en azından, kendine birazcık acı. Seni gelin edeyim mi? Bu ufaklığın dediği labne gelini olursun, ben de seni yerim olur mu?”

Anneannem yasemin çiçeklerinin ve haşhaş bitkilerinin üstündeki pencereden bakınarak hüznle şöyle fısıldıyor: “Zavallı Vedad, benim talihsiz kızım.” Acısını dindirsin diye

hemen şöyle diyorum: “Anneanne ya ben ne olacağım?” İçinde şefkatle üzülerək şöyle diyor: “Gelin olacaksın gelin. Sonra al bu gelini ye!” Kızarak ona şöyle cevap veriyorum: “Hayır, anneanne. Ben büyüyünce ne olacağım?” gülümseyerek şöyle diyor: “Gelin olacaksın, tepeden tırnağa bembeyaz giyinmiş bir gelin.” Şakayla şöyle diyorum: “Yani anneminki gibi beyaz bir önlük mü giyineceğim? Hayır anneanne ben büyüyünce şey olmak istiyorum.” Tam orada durmuştum çünkü ne olacağımı bilmiyordum. Anneannemin gözlerinden yaşlar dökülüyordu ve onları silerken Kur’an’dan ayetler okuyordu. Kalbim onun için üzüliyordu ve ağlıyordu.

Yazın bu sabahında annem iş için evden çıktığında anneannem şöyle dedi: “Dün bir rüya gördüm. Hayırdır inşallah!”

Pencereden dışarıya bakarken düşüncelere daldı, ben de onu inceledim. Gözlerinin rengine, büzülen dudaklarına, teninin rengine, dip boyası gelmiş kınalı saçlarına baktım. İhmal ettiği saçları ara ara beyaz tebeşirle çizilmiş gibiydi. Kınalı saçları mısır püskülü gibi teninde zıtlık oluşturuyordu. Saçları mermer gibi bembeyazdı ve ince damarları yeşil renkle çizilmiş gibi duruyordu.

Şöyle fısıldadı: “Dün gece rüyamda büyükbabanı gördüm. Bana dayın Vahid’in yanına gitmemi söyledi.”

Bu tarz sözlerine alışmıştım. Yıllar önce ölüp toprak olmuş birisi nasıl olur da mezarından kalkıp böyle şeyler söyleyebilirdi ki!

Bu merhumların ruhları her yerde onunla birlikte dolaşıyorlardı. Ben de her yerdeydim. Onu her gittiğim yere götürüyordum. Din derslerine, Kur’an derslerine, güzel yazı derslerine, dikiş nakış kursuna hatta coğrafya ve tarih derslerine. İlkokulu bitirdiğimde es-Sekâkini’nin kitaplarını ezberlemiştim; abece kitabını, Temiz Çocuk şiirini ve Altın Güneş kasidesini tüm kalbimle yalayıp yutmuşum.

Anneanneme yalvarırcasına şöyle dedim: “Beni de dayımın yanına götürür müsün?”. O da kendinden emin bir şekilde bana şöyle dedi: “Tabi ki tabi ki sen büyüdün artık ve bütün dersle-

rini de geçtin. Seni çalışkan zeki kız! Limon kabuğu getir bana, deden limon kokusunu çok severdi. Bana güvenmeye devam etmesi için hemen koşup limon kabuğu getirdim. Gittiği her yerde onunla birlikte olmak istiyordum. Yüzünü sevgiyle incelemeye ve bu küçük labne gelini sandöviçini yemeye devam ediyordum.

Pencereden dışarıya bakıp rahmetliyle konuşuyormuş gibi şöyle seslendi:

“Onun ruhu evin içinde, gözleri benim üzerimde, o beni görüyor.”

“Beni de görüyor mu?” dedim.

Gülümseyerek ocağa doğru baktı ve bana: “Zaman zaman” dedi.

“Ne zaman görüyor? İyi davrandığım zaman mı yoksa kötü davrandığım zaman mı?”

Konuşma bu tarafa kayınca ve annem de evde olunca bize doğru şöyle bağırdı:

“Ruhlara yeterince doyduk, biraz da hayattaki insanlardan bahsedelim!”

Anneannem bana şöyle fısıldadı: “Zavallı Vedad. Ama senin bahtın ondan açık, onun talihi kapalı. Allah yardımcısı olsun.”

Talihsiz olmasının sebebini sormadım çünkü hikâyenin ne olduğunu başından sonuna kadar biliyordum: Terk edilmiş ve unutulmuş annem. Babamın bir Yahudi ile evlenmesi ve annemin başına gelenleri unutmak için hastanede çalışmaya kaçması.

Ama annem şanssız görünmüyor çünkü onu işinden memnun ve hep meşgul bir halde görüyorum. Bir keresinde anneannem cenazeye gittiği için beni hastaneye çalışmaya götürmüştü. Orada annemin güldüğünü, hopladığını, kelebek gibi sıçradığını, kanatsız ama taç gibi beyaz şapkalı bir kelebeğin oraya buraya uçtuğunu gördüm ve herkes ona Vedad, Vedad diye sesleniyordu. Yaşlı bir doktor beni sordu ve annem utangaç bir tavırla ona şöyle dedi: Bu benim kızım Nidal. Ona baktı ve şaşırtıcı bir ses tonuyla sordu: Kızın Nidal mi? Sanki inanmıyormuş gibiydi. Eve döndüğümde şunu sordum: Adımın

Nidal olduğuna inanamıyormuş gibi neden “Kızın Nidal mi?” dedi. Nidal ismi bir erkek ismi ve aynı zamanda bir kadın ismi. Benim yaşımdaki isimlerin çoğu, Nidal, Cihad, Visam ve benzeri anlamlara sahip karışık isimlerdi. Peki neden benim adımın Nidal olduğuna inanmadı? Neden hastanede ona Vedad adıyla hitap etmem konusunda ısrar etti? Doktor neden inanmıyormuş gibi bir tonlamayla şöyle dedi: “Kızınız Nidal mi?” Sanki adım garip ve tuhafmış gibi.

*

Adım önce çaba, sonra uğraş anlamına gelen bir ifade olduğu için bana Nidal diyorlardı. Bana kim bu ismi verdi? Annem hâlâ gençti, üzgündü ve onlarla meşguldü. Anneannem kızıyla yeğeni arasında kalmıştı. Dayım Vahid devrimin ve devrimcilerin yanındaydı. O zaman kim kaldı? Dayım, eğitimli Emin dayım, onun için: “komünist” dediler, “Baasçı” ve “Suriye milliyetçisi” dediler. Artık tam olarak hatırlamıyorum, hiç bilmiyordum, Şam’a kaçtı, sonra Beyrut’a sıkışıp kaldı, yani göç etti. Benim gibi, ama ben bir vatanın parçası olan bir yere yerleşmek ve ölmek için geri döndüm. Bu ifade nereden geldi? Halid bin Velid mi? Amr İbn el-As mı yoksa Selahaddin mi? Benim ismim dışında bütün isimlerin bir tarihi var. Çünkü benim ismim Arapçada düzensiz bir fiil. Kâne, mâ zâle, mâ infekke gibi “oldu, hâlâ, çok geçmeden” anlamlarına gelen tek başlarına bir anlamı bulunmayan bir fiil.

Nidal yani çaba, uğraş sadece şiddetle olurmuş gibi! Şiddet sadece kılıçla, barutla ve mayınla olur!

Bana, illetli bir fiil olan isimimden başka bir şey miras kalmadı. Barut ve mayın döşemek yerine, küçük bir fırça alıp evi, aile evini, canlıların ve doğanın resimlerini, tüccar hanını boyadım. Çocukluğumdan beri sanatçı olduğumu söylediler, ben de sanata inandım, onu sahiplendim ve onu alnımda bir iz olarak taşıdım. İçinde renkler, müzik, ışık, esinti ve dalgaların olduğu küçük bir tüyü taşımak için yola çıktım dünyaya. Anneannemi ve denizi çizdim, dağı ve nehri çizdim, aklıma gelen her durumdaki kadınları, kadınları ve erkekleri ve çorak topraklarda hasatsız

geçen mevsimleri çizdim. Bitkileri, çiçekleri ve sessiz bir doğayı, çiçeklerin güzelliğini çağrıştırmayan bir zemin üzerine çizdim. Resimlerimi taşıdım ve her yere götürdüm. Sergiler ve atölyeler açtım, gazete ve dergiler için resimler yaptım ve şimdi UNESCO'da kocaman bir tablom var, UNIFAM'da daha büyük bir tablom var ve Arap Birliği koridorunda da çok küçük üçüncü bir tablom var. Ben bir sanatçuyum, bana böyle diyorlar, ben de bu hale geldim ve bunun için ölüyorum. Ama şimdi bu yaşta, arı gibi dönüp durduktan, gürültüden, ışıklardan, medyadan, gazete kapaklarından, reklamlardan sonra artık kendimi arkadaşsız, evsiz buluyorum. Kılıç gibi yalnız kaldım. Eğer aile benim gibi gittiye ve ben de diğerleri gibi ayrıldıysam burada kim kaldı? Burada bu evden başka hiçbir şey kalmadı. Bu yüzden evi, aile evimi, ilk evimi son evimi, bir galeri, bir müze, resimler, çizimler ve çerçeveler ... bir sergi yapmak için tekrar buraya döndüm.

Marangoz gelip ahşabın kurtlar tarafından çürütülmüş olduğunu söyledi, ben de "değiştirin" dedim. Demirci gelip demirin paslanmış olduğunu söyledi, ben de "yenileyin" dedim. Tesisatçı gelip boruların delik olduğunu, eski moda olduğunu söyledi; banyo, mutfak ve dinlenme evi de öyle dedi. "Çıkarın, kırın, yok edin; kırılan, eskiyen, şekli bozulan ne varsa yıkın" dedim. Fayansçı, camcı, mimar ve ikinci el mobilya satıcısı geldi: "Götürün. Geriye kalan tek şey sunak, anneannemin komodini, bakır ocak ve birkaç tablo olsun" dedim.

Ben tavan arasına çekilip orada yemek yiyip uyurken; ailemin evraklarını, mektuplarını kolilere yerleştirirken işler aşağıda bir arı kovanı gibi başladı. Bana kaç belge, resim, mektup ve anahtar bıraktılar. Çekmecelerde ve dolaplarda ne kadar çok resim, kalıntı, hatıra ve yayınlanmamış el yazması şiirlerimi buldum. Adımın yanında aileden bana miras kalan şey de işte bunlardı. Unutulmuş hikâyeler, şiirler, bir ev ve içerisinde terk edilmiş anılar.

2

Anneannem şöyle dedi: “Bugün Kuzey Asira’daki dayımın durumunu sormak için Ümmü Nayif’e gidiyoruz.

Ona cevap vermedim ama bastırılmış bir sevinçle belli belirsiz bir korkunun tuhaf bir karışımını hissettim. Devrimciler dağları hikâyeleriyle doldurmuştu. Patlayan mayınlar, kaçırılan askerler, keskin nişancılar, darağacı ve mahkûmlar. İngiliz uçakları karga gibi havada süzülüyor, dağların tepelerindeki köylerin üzerine bombalar ve bildiriler yağdırıyordu. Nablus kenti, bir annenin çocuklarını etrafına toplaması gibi bir oradaki bir buradaki köyleri etrafında topluyordu. Bombalama başlıyor ve insanları şehir pazarında ve meydanın girişinde görüyorum; çoğu kadın ve çocuklu, sepetlerinde üzüm, incir, yoğurt, peynir ve ebegümece taşıyorlar. Ancak anneannem bana kırsal kesimdeki kadınların daha güçlü ve cesur olduğunu söylüyordu. Kimden daha cesur? Şehrin kadınlarından daha cesur çünkü üzüm ve incir sepetlerinde dayın gibi devrimcilere ulaştırılmak üzere yasak eşyalar bulunuyor. Bu dayımın devrimcilerden birisi olduğu anlamına mı geliyor? Devrimciler dayım gibi insanlar anlamına mı geliyor? Ya da dayım devrimcilerle birlikte bu köyde mi yaşıyor anlamına geliyor? Bu, dayımın köyde bir yerde, devrimcilerin arasında, dağların tepesinde, kayalıkların arasında, mağaralarda, dikenlerin, kaktüslerin arasında olduğu anlamına geliyor. Anneannem ve ben yürüyerek gidiyoruz çünkü dağlarda ne yol var ne araba var ne de eşek var. İnsanlar arasında dolaşan katır ve eşeğin tutuklanması ile ilgili komik bir hikâye dolaşiyor. Ben bu hikâyeyi duyunca kahkaha attım. Anneannem ve annem ise: “Evleri başlarına yıkılsın, eşeği bile tutuklamışlar!” diyerek ağladılar. İngilizler bir köylüyü ve eşeğini durdurmuştu. Köylüyü ve eşeğini aradılar ve iki parçaya bölünmüş eski, paslı bir jilet buldular. Jiletin bir silah olduğunu, çiftçinin yasaklı ekipmanların taşıyıcısı olduğunu ve eşeğin bir ulaşım aracı olduğunu söylediler. Çiftçiyi, ekipmanını ve ulaşım araçlarını tutukladılar. Anneannem dizlerini dövdü ve gözlerinde yaşlarla şunları söy-

ledi: “Allah belalarını versin.” Ve o gün hemen geldi. O gece isyancılar bir devriyeye saldırıp onu yok ettiler. On, yirmi, otuz, kırk. Sayıları her seferinde arttığı için kimse tam olarak bilmiyor. Evden eve, mahalleden mahalleye, köyden şehre taşındıkça sayılar artıyor, çoğalıyor, çok daha fazla oluyorlar. Devrimciler de aynı onlar gibi, sayıları giderek artıyor. Öldürmelerin, çarpışmaların, sayısı yükseliyor.

Anneannem:

- Bugün Ümmü Nayif'e gidiyoruz.

Ümmü Nayif yoğurt, incir ve salatalık satıcısıdır. Yaz aylarında üzüm ve tereyağı da getirir. Kışın çemen otu, firik bulguru ve mercimek satar. İlkbaharda ebegümece, rezene, adaçayı ve bakla getirir. Bütün evleri dolaşmayı bitirdikten sonra anneannemle oturma odasında oturup bakla, buğday, firik bulguru ayıklayıp dünya hikâyeleri anlatıyor. Ebu Hamza ikinci eşini aldı. Ümmü Cabir Ramla hapishanesindeki çocuklarını ziyaret etti. Muhtarın evi sabah namazında basıldı ve geriye hiçbir şey bırakmadılar. Pirinci ve şekeri yere döktüler, döşeklerin, yastıkların yüzlerini yırttılar; çekmeceleri boşalttılar, fincanları dağıttılar, zeytinyağı kavanozunu devirdiler. Bunun da ötesinde tavukları kümeden çıkarıp başıboş saldılar. Buna ne diyeceksin Hacıanne?

Anneannem ayıklamaya devam ederek ve alnındaki teri silecek cevap veriyor:

“Allah onları kahretsin. Rabbimiz her zalimden daha büyüktür, devran bir gün dönecek.”

Ümmü Nayif hararetle haykırıyor:

“Ne zaman Hacıanne? Ne zaman gelecek? Ne bugün ne yarın ne de ertesi gün. Canımız sıkıldı, ruhumuz gitti, nefesimiz kesildi, durumumuz kâfirlere zor oldu. Onlar kâfirdir Ümmü Vahid. Yahudiler kâfirdir, İngilizler ise onlardan daha kâfirdir. Dinleri yok, Allahları yok, ziyaret edilecek Kâbeleri bile yok. Onlar kıyamete bile üstün geldiler. Rabbin görüyor, duyuyor ve susuyor! Onlara ne diyorsun Hacıanne?”

Anneannem yatıştırıcı bir tavırla şunları söylüyor:

“Allah sabırlıdır ve asla ihmal etmez. Kıyamet gününde onun hesabı çetin olacaktır. Devran elbet bir gün dönecektir.”

Ümmü Nayif neredeyse ağlıyordu:

“Ne zaman Hacıanne? İnsanlar telef oldu, çocuklarımız dağlara sürüldü, hapishaneler dolup taşıtı ve ekin sezonu gelip geçti. Zeytinler bile ürün vermedi, meyve vermedi, köklerinde yağ dolaşmadı. Kuraklık ve kısraklık oldu. Yahudiler ve İngilizler, biz ne yaptık ya Rab, biz eşit kıldık mı? Ve oğlun Vahid, gençlerin lideridir. Ondandır haber var mı?”

Anneannem dikkatli bir şekilde ona bakarak şöyle dedi: “Onu bilen tek kişi sensin Ümmü Nayif. Sen bütün devrimcilerin haberini alıyorsun.”

Ümmü Nayif gülerken ve eski bir dövme bulunan elini sallayarak şöyle diyor:

“Bende ne bir bilgi var ne de bir haber. Rabbim onların yardımcı olsun. İnşallah de.”

Anneannem inşallah demiyor, onun yerine başını kaldırıp ona bakarak şöyle cevap veriyor:

“Ben Vahid’i istiyorum. Yerin altından da olsa Vahid ile ilgili haberler istiyorum Ümmü Nayif!”

Ümmü Nayif ona temkinli bir bakışla bakıp şöyle diyor:

“Sabır iyidir Ümmü Vahid, sen yine de inşallah de!”

3

Şafak vakti yola çıktık, şehir hâlâ yavaş ve sakin bir şekilde uykusundan uyanıyordu. Bizim dışımızda sokaklar boştu ve eski pazarda müşteriler yok. Bazı tüccarlar mallarını asıyor ya da dükkânların önlerini süpürüyor ve yerleri kara suyla duruluyor, bu yüzden merdivenlerden atlayarak geçmek zorunda kalıyorduk.

İçlerinden biri boğuk uykulu bir sesle şöyle dedi:

“Günaydın Hacıanne.”

Anneannem henüz hacı değildi. Her yıl hacca gitmek istiyordu. Her yıl Vahid diye, Emin diye, Samir diye, Vedad diye her biri kendi derdiyle meşgul olduğundan dolayı haccını erteliyordu, bu yüzden haccını yine ertesi yıla erteledi. Fakat içlerinde çok fazla hacı olan soylu bir aileden geldiği ve merhum filancanın kızı, falancanın dul eşi ve gençlerin lideri diye isimlendirilen devrimci Vahid'in annesi olduğu için insanlar ona Hacıanne derlerdi. Oğluna lider ve hacı lakabı verildiği için de ona Hacıanne diye seslenirlerdi. Eğer tevazu sahibi olmasaydı toplumdaki ağırlığından dolayı ona "Şeyha" bile derlerdi.

Çarşuyu geçip şehrin göbeğinden ayrılarak dağın eteğindeki doğu mezarlığına doğru ilerledik. Taş ocakları ile Şeyhu'l-İmâd arasındaki toprak yola, ardından Ümmü Nayif'in de köyü olan ve devrimcilerin bulunduğu Asira'ya ulaştık. Burası için Asira devrimcilerin vatanıdır dediler. İngilizler defalarca saldırdı ama devrimciler her yerdeler. Bazen burada, bazen orada, dağ vadilerinde, kayalarda, kaktüs ağaçlarının arasında, şehirdeki eski çarşıda ve ticaret hanında halkın arasındalar. Kimse tam olarak bilmiyor, hayalet gibiler.

Nefeslenmek ve bir şeyler yemek için bir kayanın üzerine oturduk. Henüz kahvaltı yapmamıştık. Anneannem gelin gözlemelerini, peynir dilimlerini ve salatalıkları çıkardı. O tırmanmanın etkisiyle nefes nefeseydi, ben de nefes nefeseydim ve ayaklarımın üstündeki diken ve ısırgan otu değmiş yerleri kaşıyordum. Dikenlere rağmen mutluydum. Mayısın sonu, yaz tatilinin başlangıcı ve okulların olmaması; eski evden ve eski pazardan ayrılıp doğaya çıkmamız, havanın harika olması ve yeni yetişen kırmızı, sarı dağ çiçekleri ile birlikte benim için bu gezi tam bir piknikti. Dağlardaki bitkilerden kekik, rezene, Filistin nilüferi gibi bir kısmı yemeklik, bir kısmı da papatya gibi öksürük, mide bulantısı ve ishal tedavisinde kullanılan kokulu bitkilerdi. Şakayık, lotus ve kamkat gibi bazı bitkiler de süs içindi. Anneannem bütün bitkileri tanıyor, takdir ediyor ve onlardan sanki ruhları varmış gibi tuhaf bir saygıyla bahsediyordu. Bunun üzerine bana diyor ki: "Bu rezene, Allah razı olsun, öksürüğe ve

nefes darlığına faydalıdır. Bu da adaçayı. Efendimiz Hz. İsa'nın annesi Hz. Meryem'e ithafen ona adaçayı adını vermişlerdir. Kolik ve böbreklere faydalıdır. Bu çemen otu süt üretir. Doğum sonrası kadın onu kaynatıp içer ve süt ineğin memelerindeki gibi akar. Ben de gülüyorum ve şunu söylüyorum: İnek gibi mi? Ancak anneannem gülmüyor, aksine sanki onların ruhu varmış gibi bitkilerden ciddi bir şekilde bahsediyor.

Şehre yukarıdan bakıyorum ve kendimi pilotmuşum gibi hissediyorum. Sanki bir uçağa biniyorum. Ben uçağa hiç binmedim. Pilotlar için uçağa binmek İngiliz olmak demektir, Yahudi olmak demektir, bomba demektir. Ama oradaki o atmosferde çiçekler, bitkiler, beyaz kayalar ve mayıs meltemi Nevruz gibiydi. Anneannem baharın, güllerin ve çiçeklerin bayramı anlamına gelen Hayfa'daki Bahailerin Nevruzu gibi dedi. Onlar ne Müslüman ne Hıristiyan ne de Yahudi idiler. Peki onların dini nedir? O da bilmiyor. Ben sadece Nevruz'un baharın, dağ havasının, çimen kokusunun, kır çiçeklerinin, renklerin bayramı olduğunu biliyorum. Orası da tam Nevruz gibi.

Anneannem şöyle dedi:

“Orada, çok uzakta, göz alabildiğince uzanan deniz kıyısı var. Maviyi görüyor musun?”

Dikkatlice baktım ve ne mavi kıyıyı ne denizi ne nehri ne de bir gemi gördüm. Ama anneannem bana, Hayfa'daki erkek kardeşinin tekneleri, gemileri ve mal taşıyan tekneleri olduğunu ve onun bizden daha zengin olduğunu, çok daha varlıklı olduğunu söyledi. Ama o gizli saklı yaşıyor. Bizim durumumuz daha iyi, kendi kendimize yetiyoruz, kendimizin patronuyuz ve daha zenginiz.

Bana döndü:

“Yedin mi anneannem?”

Ben ona baktım, o da bana baktı ve birbirimize bakındık. Bu sevgi dolu bir bakıştı, aşka benzer bir hayranlık ve şefkat bakışıydı. O bana hep şöyle derdi: “Sen benim ruhumsun.” Ben de ona şöyle derdim: “Sen benim hayatımsın.” Aslında hissettiğimiz şey işte buydu. Ben onun için bir çocuktan ve bir torundan daha

fazlasıydım; yaşlılık aşkı ve beyaz saç sevdasıydım. Henüz yirmili yaşlardayken dul kalmış, artık büyümüş, yaşlanmış, Hacıanne olmuş. Kendi deyimiyle mezarının eşiğinde olan bir kadının duygularının çıkış noktasıydım. Mezarın eşiğinde dediğini duyuyorum ve buna neredeyse deliriyorum çünkü anneannem ihtiyar değil. Un ve şeker torbalarını yardım almadan ve çaba harcamadan kaldırıyordu. Limon ve haşhaş toplamak için merdivenin üstüne çıkıyor ve Vedad, yani annem sesleniyor:

“Ah anne, başına bir iş gelecek. Leğen kemiğini kırarsın, bacağına kırarsın sonra ben de seninle uğraşmaya başlarım.”

Sonra gözlerini ağaçtan indirip, bana bakıp, göz kırıp şöyle diyor:

“Görüyor musun anneni? Benim için endişelenmiyor, kendisinin bu işe karışmasından ve benimle uğraşmaya başlamasından korkuyor. Unut bu meseleyi.”

İkisinin arasında kaldığım için unutmuyorum. Ben de onun için çok korkuyorum, tıpkı annem ve babam gibi ama onun da merdiven çıkma, limon toplama, kasaları tavan arasına taşıma, sonra da uzun yürüyüşler yaparak doğu ve batı mezarlıklarında bizden önce yaşayıp vefat edenleri ziyaret etme, Emin dayımı ziyaret ettiğimizde Aksa pazarlarını dolaşma, Kudüs çarşılarını gezme hakkına sahip olduğunu görüyorum. Anneannem güçlüdür. Anneannem akıllıdır. Anneannem çalışkandır. Annemle kıyaslanamayacak kadar güçlüdür. Annemle kıyaslanamayacak kadar tatlıdır, daha narindir ve duyguları vardır. Ama onun bana karşı hisleri Vedad’a, yani kızına karşı yoktur. Annem beni kışkandığında anneannem, torununu daha çok sevme hakkı olduğunu savunurcasına gülümsemeden şöyle diyor: “Evladın evladı dışında, evlattan daha değerli hiçbir şey yoktur. Böylece Vedad gönülsüzce sessiz kalıyor ve ben de gülümsüyorum çünkü anneannem bana göz kırıp alçak bir sesle şöyle fısıldadı: “Sen benim ruhumsun.” Ben de ona diyorum ki: “Sen de benim hayatımsın.”

4

Öğle ezanıyla köye girdik ve insanların köyün merkezindeki küçük bir camiye doğru ilerlediğini gördük. Köyün merkezi asfalta yakın, çukurlarla, toprakla, samanla ve koyun dışkılarıyla dolu dar bir caddeydi ve etrafı ebegümcilerle çevriliydi. İki yanında sıra evlerin önünde küçük, fakir dükkânlar vardı. Şeftali, incir ve kayısıların arasında kaybolan çamurdan ve samandan yapılmış evler, onların arkasında ise mercimek, bakla ve domates tarlaları vardı.

Gençlerden bazıları bize döndü ama yaşlılar gözlerini başka tarafa çevirdi ve çocuklar mağazaların önünde ve tezgâhlarda durup sanki Mars'tan gelmişiz gibi bize bakıyorlardı, çünkü ben sivil görünüşlü, elbiseli ve saçları örgülüyüm. Köydeki çıplak ayaklı, dağınık saçlı, kurdelesiz ve çorapsız çocukların aksine ben kurdeleli, parlak ayakkabılı ve çoraplı idim. Anneannem ise her zamanki gibi pardösüsünü giymiş, yüzünde de detayları gizleyen kalın bir peçesi vardı.

Çocuklar arkamızdan ve yanımızdan sessizce ve merakla yürüyorlardı; bir bankta oturan bir kızın benimle dalga geçmek için bana dilini çıkardığını fark ettim. Genç birisi açıkça bağırdı: “Böyle davranmanız çok ayıp, uzaklaşın yanlarından.” Ama çocuklar arkamızda ve her iki tarafımızda kalmaya devam ettiler; ta ki bir Mısır şarkısı çalan radyonun sesinin duyulduğu bir bakkal dükkânına ulaşana kadar.

Anneannem dükkânın önünde durup onu bir erkek gibi selamladı:

“Selamun Aleyküm.”

Bakkal şaşırmış gibi kaşlarını kaldırdı ve abartılı bir merak ve memnuniyetle cevap verdi:

“Ve aleyküm selam. Allah'ın selamı, bereketi ve rahmeti üzerinize olsun.”

Etrafımızdaki çocuklara döndü:

“Böyle davranmanız çok ayıp, uzaklaşın yanlarından.”